

բում՝ ամէն պէտք եղած բանը կարելի է գտնել: Արեւը մարը մտնելու ատեն, վաճառականները՝ որոց մեծ մասը Հրեայք եւ Հայք են՝ կիտակեն իրենց խանութները, եւ կեննեն կերթան Ղալաթիա, որ նաւահանգիստին գիմացի կողմն է:

«Նաւահանգիստը Սարային քովէն կսկսի. իսկզբան բաւական լայն է, բայց քանի որ գէտ ի վեր երթայ՝ կնեղնայ. վերի կտորին եւրոպացիք Անոյշ ջրեր կըսեն, որ է Քեանար խանէ ըստածը, եւ անոր մէջ կթափի Լիկոս վտակը: Տէրութեան հրամանովը նաւահանգիստին վրայ երկու շարժական կամուրջ շինուած է, որ մեծ գիւրութիւն կուտան Պօլիսէն Ղալաթիա անցնող դարձողներուն: Առաջին կամրջով զինուորական նաւահանգիստը վաճառականաց նաւահանգիստէն կբաժնուի. վաճառականաց նաւերունը բաւական խորունկ է, եւ այն նաւերը ոչ երբէք կկանգնին Սարային հիւսիսային ծայրը՝ Պօլսոյ աբեւեբեան կողմը, վասն զի ջրին ընթացքը

այն տեղ շատ սաստիկ է: Զինուորական նաւահանգիստը ընդարձակ ու շատ հանգիստ է, եւ անոր հիւսիսային ծովեզերքին վրայ շինուած է ահագին նաւարանը (թերասնէ). այնտեղն են նաւերուն համար պէտք եղած բաներուն շտեմարանները, նաւ շինելու եւ նորոգելու գործարանները, ցորենի մթերանոցները, տախտակ սղոցելու համար շինուած շոգեշարժ գործարանը եւ զինուորական պաշտօնատեարց բնակարանները. այն տեղը կշինուին մեծամեծ նաւերը եւ երկու ահագին տօքեր փորուած են. նոյն տեղը կկենայ սովորաբար նաեւ բոլոր Օսմանեան տէրութեան նաւաորմիկը (սոնանման):

«Պօլսոյ նաւահանգիստին եզերքը շինուած է էյուպ գեղը կամ թաղը, եւ սորա մզկիթներէն մէկուն մէջ Տաճկաց թագաւորները Սուլթան Օսմանի թուրը կկապեն իրենց մէջքը՝ թագաւորական աթոռը նստած օրերին:

(Մնացածը ուրիշ անգամ)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ.

ԳԱՂԱԽՈՅ ՆԱՓՈՒԷՈՆ ԿԱՅՍԵՐ ԱՏԵՆԱԹՕՍՈՒԹ ԻԻՆԸ.

Ընդհանուր կարծիք մի է այժմու ժամանակս րէ բոլոր աշխարհիս քաղաքականութեան պառզամախօսը Գաղղիոյ կայսրն է: Մեր գործը չէ այս կարծեաց ինչ աստիճանի ստուգութիւն ունենալը քննել կամ հաստատել. բայց այսքանը յայտնի է նաեւ ամենուն, որ եւրոպայի տերութեանց զոնէ մեծ մասին բռնած ձամբան՝ Նափոլէոնի քաղաքականութեանը երէ հետեւութիւն չէ, զոնէ զուգընթացութիւն է. եւ Նափոլէոնի միտքը, խօսքերը եւ գործերը լաւ դիտողը՝ կրնայ յուսալ րէ եւրոպայի այժմու քաղաքական վիճակին զոնէ հարեանցի տեղեկութիւն մը ունի: Ասոր համար ալ է որ եւրոպական լրագիրները մեծ անհամբերութեամբ կսպասեն ամէն տարի Նափոլէոն կայսեր այն ատենախօսութեանը որ կընէ սովորաբար Թրենարական ժողովը մեծ հանդիսով բանալու օրը, եւ յետոյ այն Ատենախօսութեան ամէն մէկ խօսքը կսկսին մէջ բերել. քրննել, վերլուծել ու շատ անգամ այնպիսի նշանակութիւն-

ներ ալ տալ անոնց որ գոյցէ Ատենախօսին մտքէն չէ անցած, կամ րէ նաեւ անոր բոլորովին հակառակ նշանակութիւնը ունեցեր է մտքին մէջ: Ինչ եւ իցէ, մենք ալ այս տեղս ատենախօսութեան ճիշդ եւ պարզ բարգմանութիւնը ղենմք. բայց անոր խօսքերուն վրայ ընելու խորհրդածութիւնները մեր ընթերցողաց հասկըցողութեանը բողոմք:

Ատենախօսութիւնը եղած է փետր. 5-ին (ըստ նոր տուումարի) սովորական մեծահանգես շքով՝ Լուվրի պալատին մեծ դահլիճին մէջ, ուր կայսրը բազաւորական զանր նըստած, ու երկու կողմը բոլոր կայսերական ազգատոհմը եւ մեծամեծները շարուած՝ այսպէս խօսեր է:

„Տեսքք սեպունք, Տեսքք երեսփոխանք:

„Զեր վերջին ժողովոյն մէջ կյուսայի ես՝ րէ բազաւորաց ժողով մը կարելի պիտի լինի ընել եւ եւրոպայի հանգստութեանը սպառնալիք ընող դժուարութիւնները հեռացընել. այս յոյսս չարդարացաւ, եւ ես շատ կցաւիմ, վասն զի շատ ան-

զամ բուրբ խնդիրները կկտրե առանց լուծելու, եւ հաստատուն խաղաղութիւն միայն անով կլինի որ բազաւորք իրենց կողմանէ ազգին ճշմարիտ օգուտ բերող ճանապարհը կրօնեն :

„Պալքիկ ծովուն եզերքը բացուած հակառակութեան ատենը, իմ կառավարութիւնս՝ որ մէկ կողմանէ Տանիմարքային կարեկից էր եւ միւս կողմանէ Գերմանիոյ բարին կամեցող, սաստիկ չեզոքութիւն պահեց : Երբոր հրաւիրուեցաւ իւր կարծիքն ըսելու, բաւական համարեցաւ ազգայնութեան սկզբունքը ցուցնել, եւ քե երկրին բնակիչները իրաւունք ունին իրենց վիճակը որոշելու համար իւրենց կարծիքն ըսելու : Այն չեզոքական դրութեան մէջ մեր խորհուրդները միշտ խոնական ու չափաւոր էին, եւ երկու կողմանց համար եւս բարեկամական :

„Հարաւային Եւրոպայի մէջ պէտք եղաւ որ Գաղղիոյ գործունէութիւնը աւելի որոշ ձեւ առնու : Ես կցանկայի որ դժուարին խնդրոյ մը լուծումը կարելի ընեմ : Սեպտեմբերի 15-ին դաշնակցութիւնը կողմնասէր բացառութիւններէ ազատ որ մնայ՝ երկու մեծամեծ սկզբունքներ կհաստատէ . այսինքն Խալիոյ նոր բազաւորութեան ապահովութիւնը, եւ պապական արքունիքի անկախութիւնը :

„Այն առժամանակեայ եւ տժգոհութիւն պատճառող դրութիւնը՝ որ այնքան կասկածանաց եւ շփոթից պատճառ եղաւ՝ շուտով կղաղրի : Մեր աջքին առջեւ ոչ եւս կոտեսնեմք Խալիական հայրենեաց իրարմէ բաժնուած անդամները՝ որ տկար կապերով կշանան միմեծ փոքրիկ բազաւորութեան մը հետ՝ Ալպեան լեռանց ստորոտը, այլ ընդարձակ երկիր մը՝ որ տեղական նախապաշարմունքներէն վեր բարձրանալով, եւ անխոհեմ զրգոութիւնները արհամարհելով, փառաւորապէս կփոխադրէ իւր մայրաքաղաքը բերակղզւոյն սիրտը, եւ կտեղաւորէ զայն Ապենեան լեռանց մէջ՝ իբրեւ յանառիկ ամրոցի : Այս հայրենասիրական գործով Խալիան բոլորովին կարգի կմտնէ, եւ միանգամայն կհաշտուի կարօղիկութեան հետ . կպարտաւորի պապական արքունիքի անկախութիւնը յարգել, հոռովմեական նահանգին սահմանները պահպանել, եւ անով բոլր կուտայ մեզի մեր զօրքերը ետ կանչելու : Պապին երկիրը այսպէս ըստ բաւականին սահմանուելով՝ երկու տերութեանց հանդիսաւոր դաշնակցութեան պաշտպանութեան տակը կմնայ : Ուրեմն այն դաշնակցութիւնը ոչ քե պատերազմի գէնք է, այլ զորք համաձայնութեան եւ հաշտութեան :

„Մեքսիկոյի մէջ նոր բազաւորական արքունի կհաստատուի, երկիրը կհանգչի, եւ նորա ահագին հարստութիւնները կսկսին բանիլ . ասոնք ամենն ալ պտուղ են մեր գինորաւ քաջութեանը, Մեքսիկոյի բնակիչներուն խոհմութեանը, բազաւորին խելքին ու արիւթեանը :

„Ճափոնի մէջ մեր նաւատորմիդը Անգղիոյ, Հոլանտիոյ

եւ Միացեալ Նահանգաց նաւատորմիդներուն հետ մէկ եղած՝ նոր ապացոյց մը տուաւ քե ինչ բան կարող է ընել եւ որքան :

„Ափրիկէի մէջ ելած յանկարծական խռովութեամբ մը մեր տիրած երկիրներուն հանգստութիւնը վրդովեցաւ, եւ յայտնի եղաւ անով քե մինչեւ որ աստիճանի չեն ճանչնար տակաւին քանի մը ժողովուրդներ մեր զօրութիւնը եւ բարի դիտաւորութիւնները : Այն միջոցին որ Գաղղիան վեհանձնական արդարութեամբ արաբացի ժողովուրդներուն իրաւունք կուտար սեպական երկիր ունենալու, եւ մենք կշանայինք ազատական կարգադրութիւններով այն մոլորած ժողովրդին հասկցնել՝ քե մենք առանց ամենեւին իւրեն նեղութիւն տալու՝ կցանկամք հրաւիրել զնա կրթութեան բարիքը վայելելու, նոյն միջոցին անապատին դրացի եղող արաբացիները՝ կրօնամոլութեամբ աջքերնին մօտ կոխած՝ ապստամբութեան դրօշակը բացին : Թեպէտ եւ տեղւոյն դիրքը եւ տարւոյն խառնակ եղանակը ոչ սակաւ դժուարութիւններ կհանէին, բայց մեր զօրքը ճարտար զօրապետներու ձեռքով շուտով հանդարտեցուց խռովութիւնը, եւ պատերազմէն ետքը յաղթութիւնը չմըրնցաւ ոչ արիւնահեղ վրէժխնդրութեամբ եւ ոչ անօգուտ խստութեամբ : Ճեզայիրի Կառավարիչ դրօնող քաջամուտ անձին եռանդը, իշխանութեան նորոգուած միութիւնը, Գաղղիոյ վեհանձնական դիտաւորութեանց հաստատութիւնը, — ասոնք ամենը կլուսամք որ շատ կօզնեն՝ որպէս զի այսօրհետեւ նոյնպիսի անկարգութիւններ չպատահին :

„Անա այս կերպով մեր ամեն արշաւանքները վերջանալու վրայ են . մեր ցամաքային զօրքերը Զինու երկրէն քաշուեցան, մէկ նաւատորմիդ մը բաւական է Քոնգինէինի մէջ մեր զաղբականները պահպանելու . մեր Ափրիկէի բանակը շուտով պիտի քիչնայ, իսկ Մեքսիկոյինը արդեն Գաղղիա դառնալու վրայ է : Հռոմի պահապան զօրքերը շուտով կղառնան, եւ պատերազմի տաճարը փակելով, կրնամք պարձանօք դրոշմն նոր յաղթական կամարի մը վրայ այս խօսքերս . *Ի Վատս Գաղղիական յանակաց, սակս յաղթանակաց կանգնելոց նոքօք յետոպէ, յԱսիա, յԱֆրիկէ եւ յԱմերիկա* :

„Սկսեմք անկասկած խաղաղական աշխատանքներու ձեռք զարնել . գումարմանց միջոցներուն գտնուելու ժամանակները պիտի գործածուին մտածելու եւ գտնելու քե ինչ կերպով կրնայ աւելնալ ազգին բարոյական եւ նիւթական բարեկեցութիւնը, եւ որ եւ իցէ օգտակար եւ հաստատուն գիւտ միշտ ընդունելի է ինձի եւ ձեզի : Տեսնեմք ուրեմն քե ինչ հնարքներով կարելի է կայսերութեան բարեկեցութիւնը ուժովցնել :

„Բարեպաշտութիւնը եւ ազգային լուսաւորութիւնը ամեն ժամանակ իմ աշխատանքիս նպատակը եղած է : Ամեն

տեսակ դաւանանքներու միակերպ ազատութիւն է. հռովմեական եկեղեցականները օրինաւոր ազդեցութիւն ունին նաեւ եկեղեցիէն դուրս : Ժողովրդական կրթութեան համար զրուած օրէնքին համեմատ՝ նոքա տղայոց կրթութեանը կալարապին . ընտրողական օրինաց համեմատ՝ հրապարակական խորհրդարաններու մէջ կրնան մտնել . Սահմանադրութեան ուժովը՝ ծնրակուտին մէջ կրնան բազմիլ . բայց որչափ որ աւելի փառք ու մեծարանք կրննմք մեք նոցա, այնքան աւելի կսպասնմք որ նոքա ալ Տէրութեան հիմնական օրէնքներուն պատիւը պահեն : Իմ պարտքս է անխախտ պահել քաղաքական իշխանութեան իրաւունքները, յորոց Սէն-Լուիի ժամանակներէն ի վեր Գաղղիոյ բազառորաց մէկն ալ ետ չէ կեցած :

„Ազգային լուսաւորութեան տարածուիլը արժանի է ձեր հոգացողութեանը : Այն երկիրն որ ամէն մարդ իրաւունք ունի իւր կարծիքն ըսելու՝ անպատճառ հարկաւոր է որ ամենայն քաղաքացի գիտնայ կարդալ եւ գրել . օրէնք մը պիտի առաջարկուի ձեզի՝ որոյ նպատակն է նախնական կրթութիւնը որչափ կարելի է աւելի տարածել :

», եւ կշանամ ամեն տարի բերեացընել այն պայմանները՝ որ նին ժամանակներէ ի վեր արգելք կլինին Գաղղիոյ մէջ անձնական ազատութեան ծաղկելուն : Անցած տարի ընդունուած օրէնքը սովորեցուց քէ աշխատաւորաց եւ քէ աշխատանք տուողներուն որ մէջերնին ելած վեճերը իրենք որոշեն, ամեն անգամ Տէրութեան դատաստանին չդիմելով, որ կարողութիւն չունի կանոնաւորելու այնպիսի դժուար յարաբերութիւնները որ կպատահին աշխատանք ուզողին ու տուողին մէջ :

„ Այժմ նոր առաջարկություններ պիտի լինին , որոց նպատակն է առելի ազատություն տալ առևտրական ընկերությանց , եւ միշտ հեռացնել կառավարութեան կարծեցեալ պատասխանատուութիւնը : Մեծ ցանկութիւն ունիմ եւ որ աշխատաւորաց վիճակը լաւցընելու համար ընկերութիւններ սահմանուելուն արգելքները վերցոյին : Այսպիսի ընկերութիւններ հաստատել տալով , եւ հասարակաց ապահովութիւնը ամրացընելով՝ շատ կրեթեցնեմք օգտակար փորձառութեան արգասիքը :

„Տերութեան խորհրդարանը մեծ ջանքով քննեց այն օրենքը որ քաղաքական կառավարութեանց եւ ժողովրդական խորհրդարանաց անելի իրաւունքներ կուտայ : Ժողովուրդները եւ գաւառները պիտի հրաւիրուին իրենց զոր-
ծերը իրենք դատելու . անով որոշմունքները բուն տեղը
լինելով՝ շուտով ալ կվերջանան : Այս նոր կարգադրու-
թեամբ կամրոջանան այն օրենքները՝ որոց վախճանն եւ
պարզել կամ վերցնել մանր մանր կանոնները , որ անօ-
գուտ տեղը կը ժուարացնէին կառավարութեան ընթացքը :

„Այն առեւտրական ազատութիւնը որ Անգղիոյ հետ ե .

դած զաշնադրութեամբ հաստատուեցաւ, զրուեցաւ այժմ նաեւ Գերմանիոյ, Զուիցերիի եւ Շուեդի ու Նորվեկիոյ միացեալ բազաւորութեանը հետ: Նոյն սկզբունքները բաւական կերպով հարկ եղաւ յարմարցընել նաեւ մեր ծովային վաճառականութեան: Տերութիւնը օրէնք մը կ'աւտորատե ծովու վրայ ոսոխութիւն հաստատելու. վասն զի միայն ոսոխութեամբ (այսինքն բարի նախանձով) յառաջադիմութիւնը կ'զարգանայ:

„Մէկ խօսքով ալ մտքերդ ձգեմ որ մեր երկարութիւնները, ջրանցքները, հասարակ ճանապարհները եւ ուրիշ սկսուած բարեկարգութիւնները շուտով վերջանալու վրայ են: Այս տարի պիտի կատարեմք մեր առաջարկութեան մէկ մասը՝ մասնաւորաց ձեռնարկութիւնները քաջալերելով, կամ բէ տերութեան կողմանէ միջոցներ տալով հասարակաց աշխատութեան, առանց վնաս տալու մեր զանձին եւ առանց պարտք աւելցնելու: Հաղորդակցութեանց դիւրութեամբը բէ Գաղղիոյ մէջ եւ բէ դրսերը վաճառականութիւնը կգօրանայ, արուեստները կծաղկին, եւ կվերնայ բերքերուն չափազանց սակաւութիւնը կամ չափազանց առատութիւնը՝ որ այնքան վնասակար են՝ երբեմն բերքը հանողին եւ երբեմն գործածողին:

յ, Ո՛րքան անելի ծաղիկ մեր ծովային առուտուրը, այն-
քան կղիւրանան հաղորդակցութիւնները, եւ պատճառ-
չիմնար զանգատելու ապրուստի հարկաւոր բաներու զի-
ններու յանկարծական փոփոխութեանցը դէմ: Ասով միայն
կրնամք պակսեցնել այն մասնաւոր վնասը՝ որ երկրագործ-
ները կկրեն: Ոմանք այս առժամանակեայ վնասուն պատ-
ճառաւ հարկաւոր կհամարին փոփոխական տուրքերուն
վերցուիլը. այնպիսիները կմոռնան որ 1854-ին երբոր այդ
սովորութիւնը կար, հացին զինը շատ անելի ցած էր, եւ
բէ այս տարի անելի շատ է դուրս տարուած հացը՝ քան
բէ ներս բերուածը:

», Անոր հակառակ, ազատական Յրենսդրության շնորհիվ եւ ազգային հարստության ամեն մասանցը տրուած շարժմունքով, մեր զրսի վաճառականութիւնը՝ որոյ շրջանը կկատարուէր 2 հազար 614 միլիոն ֆրանքով, այժմ ելաւ րարձրացաւ մինչեւ 7 հազար միլիոն ֆրանքի :

», Ձեզի պիտի առաջարկուին նաեւ այնպիսի օրէնքներ որ անձնական ազատութեան ապահովութիւնը պիտի աւելցընեն։ Ասոցմէ առաջինը հրաման կուտայ որ բանտարկեալները առժամանակեայ ազատութիւն առնուն զբաւականով կամ առանց զբաւականի՝ նաեւ զլիապարտութեան յանցանքներու մէջ. անով պիտի պակսի կանխակալ բանտարկութեան խստութիւնը. երկրորդ օրէնքով պիտի վերցուի այն իրաւունքը՝ զոր ունէր պարտատէրը քաղաքական ու առեւտրական զօրծնելու մէջ՝ իւր պարտապանը բանտ դնելու. այս նոր կարգադրութիւնը ուրիշ բան չէ՝

երե ոչ խիստ հին սկզբունքի մը նորոգութիւն. վասն զի Հռովմայ առաջին դարերուն մէջ արդէն որոշուած էր քե , Պաշտապանին ստացուածքը եւ ոչ քե մարմինը պատասխանատու է անոր պարտքին :

„Ուրեմն առաջուան պէս պէտք է առաջ երբամբ մեր ճամբուն մէջ : Դրսի գործոց կողմանէ հաշտ եւ խաղաղ պիտի ապրիմք այլ եւ այլ տէրութեանց հետ, եւ Գաղղիոյ ձայնը պիտի հանենք միայն իրաւանց եւ արդարութեան համար . ներսը պիտի պաշտպանենք կրօնական գաղափարները՝ ամենեւին չպակեցնելով քաղաքական իշխանութեան իրաւունքը, ուսումն ու գիտութիւնը պիտի տարածենք ժողովրդեան ամեն կարգերուն մէջ :

„Առանց արեւելու պիտի պարզեմք մեր կառավարութեան գերազանց ոճը . հասարակութեան եւ գաւառին աւել-

լի անկախ կեանք պիտի տամք, անձնական ազատութիւնը եւ ընկերական հոգին պիտի զարբեցնենք . վերջապէս ազգին հոգին պիտի բարձրացնենք եւ մարմինը պիտի զօրացնենք :

„Բայց օգտակար բարեկարգութիւնները սիրով առաջ տանելու ատեն հաստատ կպահենք սահմանադրութեան հիմունքը : Դեմ կկենամք անոնց չափազանց եռանդեանը որ փոփոխութիւններ կուզեն միայն անոր համար որ մեր կանգնածը քանդեն : Կամամտածական զիտերը այնպէս կհամեմատին ստոյգ աղէկութեան հետ՝ ինչպէս երեւակայութիւնը ճշմարտութեան, եւ յառաջադիմութիւնը ըսածդ ոչ քե բարակ մտածութեանց քիչ կամ շատ կատարումն է, այլ փորձառութեան այն պտուղներուն գործածութիւնը՝ որ ժամանակով հաստատուած են, եւ հասարակաց կարծեօքը ընդունելի եղած :

ՄԱՆՐԱԼՈՒԹԷ.

ՌՈՒՄԻՆԵՐՈՒՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՆԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.

Ռումինները, այսինքն Ռւսներն ու Մոլտովանները յունադասան լինելով, մինչեւ ցայժմ Կոստանդնուպօլսոյ Յունաց պատրիարքին իշխանութեանը տակ կհամարուէին : Քուգա իշխանը ժողովրդոց կարծիքը կամ բաղձանքը զիտնալով՝ որոշեց որ այսուհետեւ Ռումինները քալեա իրենց յունական դաստիարակներ անփոփոխ պահեն, բայց եկեղեցական իրաւասութեան կողմանէ ազատ լինին Կոստանդնուպօլսոյ Յունաց պատրիարքին իշխանութենէն, եւ զիրենք կառավարողը լինի իրենց մետրապօլիտը՝ սիննոդոսական ժողովով մը :

ՓՐՈՒՏՈՐՆԻ ՄԱՀԸ.

Յունուարի 8-ին Փարիզու մէջ մեռեր է Փրուտոն փիլիսոփան : Այս նշանաւոր մարդը ծնած էր Պզանսոն քաղաքը 1809-ին յուլիսի 15-ին : Հայրը հասարակ տակառագործ (*ֆրէշէի*) լինելով, ուզեր էր որդւոյն ալ իւր արուեստը սովորեցնել, բայց նա բարերարի մը ձեռքով կըրցաւ . դպրատուն մտնել, եւ անկից տպարան մը անցնել աշակերտութեան : Տպագրութեան արուեստին որչափ պարապ ժամանակ որ կզտներ՝ ուսման ետեւէ կլինէր, այնպէս որ 1830-ին ամենքը սկսան զարմանալ նորա հմտութեանը եւ սրամտութեանը վրայ : 1838-ին գնաց Փարիզ, եւ այնտեղ սկսաւ օրագրաց մէջ յօդուածներ գրել : Այն յօդուածներէն մէկը՝ որոց վերնագիրը այս էր քե *ԽճԷ ԵՍԿԱՄԻՆԱԿԱՆՈՒՄԻՆԸ*, մեծ շփոթութեան պատճառ եղաւ . վասն զի այն յօդուածով կշանար Փրուտոն ցուցնել քե սեպհականութիւն կամ սեպհական ստացուածք ըսելը՝ զողութիւն ըսել է : Պզանսոնի ձեմարածին նուիրած էր ինքը այն գրուածքը . ձեմարանը յանդիմանութիւն գրեց Փրու-

տոնին, անոր կապուած ոռճիկը կտրեց, եւ ուզեց նաեւ դատաստանի տակ ձգել զինքը : 1848-ին փետրուարի խռովութեան ատեն Փրուտոն օրագիր մը սկսաւ հրատարակել . բայց այն օրագիրը՝ մէջի յանդուգն խօսքերուն համար արգիլուեցաւ : Բայց ռամկին առջեւը քանի զնաց անունը մեծցաւ, այնպէս որ 77 հազար հոգի զինքը ընտրեցին երեսփոխանաց ժողովոյն անդամ՝ Փարիզու բնակիչներուն կողմանէ : Այսու ամենայնիւ իրեն ազատական համարձակախօսութիւններէն օգուտ մը չտեսնելով, նորէն սկսաւ յօդուածներ գրել, եւ դարձեալ չափազանց յանդգնական բաներ գրելուն համար ոչ միայն քանի անգամ տուգանք վճարեց, այլ եւ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ : Բանտին մէջ վաճառականի մը աղջկանը հետ կարգուեցաւ, եւ հոն շարադրեց 1849 տարւոյն լեղափոխութեան պատմութիւնը : Բանտէն ազատեցաւ 1852-ին, բայց այն գրքին համար՝ որոյ անունը դրեր էր , Նոր հիմունք գործնական փիլիսոփայութեան , նորէն դատապարտուեցաւ երեք տարի բանտ մտնելու, եւ 4,000 ֆրանք տուգանք վճարելու : Այնուհետեւ մնացած կեանքը Փարիզու մէջ անցուց՝ միշտ գրքեր շարադրելու պարապելով :

Փրուտոնին մտածութիւնները հին ատենի ծանրագլուխ փիլիսոփայից գրուածքներուն յատկութիւններն ունին . բայց եւ այնպէս յանդուգն եւ սանձարձակ գրուածք մը ունի որ երե իրեն պէս տաք հոգի Գաղղիոյ կառավարութիւնը կամ նաեւ աշխարհիս որ եւ իցէ կողմին կառավարութիւնը ձեռք առնուին, բովանդակ մարդկային ընկերութեան հիմունքը կբանդուէր եւ տակնուվրայ կլինէր : Փրուտոն այն մարդիկներէն մէկն էր որ անելի վարպետ են որ եւ իցէ կարգ եւ կանոն՝ քե աղէկը եւ քե գէշը՝ քանդելու կործանելու, քան քե նոր եւ օգտակար կանոն մը հաստատելու :